

14 MAYIS'IN ARDINDAN MECLİS

MERT H. AKGÜN

SETA | PERSPEKTİF

HAZİRAN 2023 · SAYI 368

- Meclisteki temsil oranı nasıl yorumlanmalıdır?
- Yeni Meclis aritmetiğinin muhtemel sonuçları nelerdir?
- Yeni bir anayasa yapılması ya da anayasa değişikliğine gidilmesi mümkün müdür?

Türkiye uluslararası medya tarafından 2023'ün en önemli seçimi olarak nitelenen cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerini geride bıraktı. Serbest ve dürüst seçim ilkesine uygun şekilde iki tur olarak gerçekleşen seçimlere katılım ortalama yüzde 86 oldu. Yüksek katılım oranı ve seçim güvenliği siyasal rejimin demokratik meşruiyeti için son derece olumlu etkenlerdir. Toplam on altı partinin temsil edileceği 28. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) Cumhuriyet Halk Partisi 323 milletvekiliyle çoğunluğu elde etti. Millet İttifakı 212 milletvekili çıkarırken, Emek ve Özgürlük İttifakı'nın vekil sayısı 65'te kaldı.

Demokratik katılım açısından bir diğer önemli ölçüt ise Meclisin temsil kabiliyetidir. Parlamentosunun temsil gücüyle kastedilen seçmenlerin yüzde kaçının vekiller aracılığıyla Mecliste temsil edilebildiğidir. Bu oran ne kadar yüksekse Meclis de o nispette çoğulcu olacaktır.

YÜKSEK TEMSİL

TBMM, 14 Mayıs seçimleri neticesinde yüzde 94,05 gibi yüksek bir oranda temsil kabiliyetine sahip ol-

muştur. Örneğin 3 Kasım 2002 seçimlerinde yüzde 9,54 oranında oy almış Doğru Yol Partisi, yüzde 8,36 oranında oy almış Milliyetçi Hareket Partisi ve yüzde 7,25'lik oy oranına sahip olan Genç Parti'nin yüzde 10 seçim barajının altında kalmış olmalarının etkisiyle Mecliste temsil edilmeyen oy oranı toplam yüzde 45'e kadar ulaşmıştır.

2018 ve 2022'de yapılan iki düzenleme benzer bir tablonun oluşmasını zorlaştıran bir etkiye bulunmaktadır. Bunların ilki 2018'de kabul edilen siyasi partilerin ortak liste oluşturmak zorunda kalmadan ittifak çatısı altında seçimlere girmesini ve seçim barajı için dikkate alınacak oy oranının ittifakın toplam oy oranı olduğunu belirten yasal düzenlemedir. Böylece seçim barajı en azından ittifaklar için fiilen ortadan kaldırılmış oldu.

İkinci adım ise 2022'de atıldı ve yüzde 10'luk seçim barajı yüzde 7'ye düşürüldü. Bunun temsilde adalet prensibi bakımından olumlu bir gelişme olduğunu kaydetmek gerekir. Şayet bu iki düzenleme olmasaydı ve yine aynı oranda oy alsalardı İYİ Parti, Yeniden Refah Partisi, Yeşil Sol Parti ve Türkiye İşçi Partisi Mecliste temsil edilemeyecekti.

MERT H. AKGÜN

Lisans eğitimi Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde almıştır. Yüksek lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde "2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrası TBMM'nin Yürütmeyi Denetim Araçları" başlıklı tez çalışmasıyla tamamlamıştır. Doktora çalışmalarına Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında hükümet sistemleri, yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme, yasama faaliyetleri, yargı reformu ve insan hakları yer almaktadır.

İFOGRAFIK 1. TBMM'DE SANDALYE DAĞILIMI

Kesin sonuçlara göre TBMM'de sandalye dağılımı

30.05.2023

Kaynak: Anadolu Ajansı

Böyle bir düzenlemeye gidilmesinde Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin getirdiği istikrar konforunun önemli olduğu söylenebilir. Başkanlık sistemlerinde yasama ve yürütme organları gerçek anlamda birbirinden ayrıldığından ve hükümetin ayakta kalabilmesi için Meclis çoğunluğunun desteğine ihtiyaç duyulmadığından milletvekili seçimlerinde düşük baraj uygulamasına gidilmesi "yönetimde istikrar" kadesine halel getirmeyecektir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde yüzde 7'lik seçim barajının yüzde 5'e kadar düşürülmesi de mümkündür.

Ancak Meclisin giderek daha parçalı bir yapıya bürünmesi de dikkate alınması gereken yeni bir olgudur. Başkanlık sisteminin ilk seçimi olan 2018'de, Mecliste sekiz parti temsil edilirken bugün bu sayı iki katına çıkmıştır. Bunun konjonktürel bir artış mı olduğu yoksa

bir trend mi oluşturacağı ise üzerinde çalışılması gereken bir husustur.

YASAMA VE YÜRÜTME CUMHUR İTTİFAKI'NDA

Seçmenin 14 ve 28 Mayıs'ta oy tercihlerini her iki organ için aynı yönde kullanmış olması yeni dönemdeki beklentisinin Türkiye'nin mevcut sorunlarını çözmede istikrar ve uyum içinde çalışacak bir yönetim olduğunu göstermektedir. Cumhur İttifakı'nın hem milletvekili hem de cumhurbaşkanı seçimlerini kazanması iktidarda bir bölünmüş hükümet (*divided government*) resminin ortaya çıkmasının önüne geçmiştir. Bu durum Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a önümüzdeki dönemde yapmak istediği icraat ve reformlar için önemli bir kolaylık sağlayacaktır. Her ne kadar Cum-

hürbaşkanlığı hükümet sistemi Amerikan başkanlık sisteminden farklı olarak yasama ve yürütme arasında oluşacak kilitlenmelerin bir hükümet bunalımına yol açmasını engelleyecek enstrümanlara sahip olsa da yasama desteğine sahip bir cumhurbaşkanının çok daha etkili bir hükümet performansı göstereceği açıktır.

GRUBU OLMAYAN OTUZ SEKİZ MİLLETVEKİLİ

28. dönem Meclisi için önemli bir başka olgu ise Millet İttifakı içerisinde yer alıp grupları olmayan otuz sekiz milletvekilinin varlığıdır. Cumhuriyet Halk Partisi listelerinden seçime giren DEVA, Gelecek, Saadet ve Demokrat partileri sırasıyla 15, 10, 10 ve 3 milletvekili çıkarmıştır. Bir siyasi partinin Meclis grubu kurabilmesi için en az yirmi milletvekilinin bulunması gerektiği için bu partilerin kendi başlarına grup kurması mümkün değildir. Mecliste “grup” ile temsil edilmenin siyasi partilerin aktörleşmesine katkı verebilecek avantajları bulunmaktadır. Nitekim Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu da katıldığı bir canlı yayında DEVA ve Saadet partilerine çağrıda bulunarak Mecliste grup kurmanın bir zaruret olduğunu söylemiştir.¹

Her şeyden önce Meclis grupları siyasi partilerin TBMM'deki profillerini ve görünürlüklerini yükselten bir etki oluşturmaktadır. Grup sahibi olmak siyasi partiye Meclis çalışmalarına öncelikle ve daha fazla katılım imkanı sağlamaktadır. Bu sayede milletvekilleri yasama süreçlerine daha etkin şekilde katılır ve vekillerin bir arada hareket etme kabiliyetleri artar. Dolayısıyla bunun partilere hem siyaset sahnesinde hem de kamuoyu nezdinde pozitif yansımaları olur.

Grup kurabilen bir siyasi parti:

- Cumhurbaşkanı seçimi için 100 bin imza ya da yüzde 5 oy almış olma koşullarını sağlamasına gerek kalmadan aday gösterebilir.
- TBMM Genel Kurulunu yöneten organ olan Meclis Başkanlık Divanında temsil edilir.

- Yasama faaliyetinin kilit kurumu olan Meclis komisyonlarında temsil edilme hakkı olur.
- Meclis Genel Kurulunda gündeme ilişkin daha fazla konuşma hakkına sahip olurlar. Aynı şekilde grup mensubu milletvekillerinin gündem dışı konularda söz söyleme hakları grubu olmayan milletvekillerine kıyasla daha geniştir. Bir milletvekili siyasi parti grubu adına gündemle ilgili 20 dakika, gündem dışı konularda 10 dakika konuşma hakkına sahipken grubu olmayan milletvekilleri için bu süreler yarıya inmektedir. Ayrıca söz almada parti gruplarına öncelik tanınmaktadır.

DEVA, GELECEK VE SAADET PARTİLERİ BİR ARAYA GELEBİLİR Mİ?

Peki söz konusu partiler nasıl grup kurabilir? Formüllerden biri Gelecek, DEVA ve Saadet partili milletvekillerinin bu üç partiden birinin çatısı altında birleşmeleridir. Ancak hangi partinin çatı parti olacağı konusunda anlaşmazlık çıkabilir. Zira daha önce Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu ve Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'nun yaptıkları açıklamalardan anlaşıldığı üzere DEVA Partisi birlikte hareket etme fikrine olumsuz yaklaşmıştı.

İlk olarak Davutoğlu, Ali Babacan ile gerekirse onun başkanlığı altında tek parti olarak çıkış yapmak istediklerini fakat kabul görmediğini ifade etmişti. Daha sonra bu üç partinin muhafazakar kitleye seslenen ortak bir deklarasyon yayınlaması önerisi yine DEVA Parti'sinin blokajına takılmıştı. DEVA Partisi Genel Başkanı Babacan bu öneriye şu şekilde yanıt vermişti:

Altılı Masa'da hiç konuşmadık. Sayın Davutoğlu, “Üç parti (Saadet, Gelecek ve DEVA) deklarasyon yapalım” diye önerdi. Partinin yetkili organlarına götürdük. Başkanlık kurulunda 21'de 21 reddedildi. Bir arkadaşımız bile desteklemedi. O, bizim kendimizi nasıl tanımladığımızla ilgili bir konu. İstemiyor arkadaşlarımız.²

Son olarak Altılı Masa içerisindeki bu üç partinin 14 Mayıs seçimlerine ayrı bir ittifak çatısı altında veya

¹ “Davutoğlu ‘Erdoğan Kazanırsa’ Diyerek Konuştu: 90'ların Kirlî Aktörlerinin İktidarı Sürecektir”, YouTube, 26 Mayıs 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=lxZsd1x9xBE>, (Erişim tarihi: 31 Mayıs 2023).

² Nihal Bengisu Karaca, “21'de 21”, *Habertürk*, 29 Temmuz 2022.

ortak listeyle girme girişimlerinin de akamete uğradığını hatırlatmak gerekir.

Görülen o ki DEVA Partisi, kendisini ısrarlı bir şekilde muhafazakar kimlikten ayırtırmaya ve partiyi daha liberal bir çizgide tutmaya çalışıyor. Dolayısıyla aralarındaki anlaşmazlıkta da kişisel saikler kadar ideolojik ayrışmalar rol oynuyor. Ancak şimdi yeni bir durum söz konusu. Bu üç parti kendi çıkarlarını maksimize etmek için grup kurma ortak paydasında bir araya gelebilirler. Çatı parti olarak en fazla milletvekili olan DEVA Partisi'nin seçilmesi ve Gelecek ile Saadet partilerinin beş milletvekilini bu partiye göndermeleri formülü geliştirilmiş olabilir. Bu takdirde hem grup kurulmuş olur hem de Gelecek ve Saadet partilerinin kurumsal olarak Mecliste temsil edilme durumu korunur. Bir diğer senaryo ise dördüncü bir parti kurmak olabilir. Bu temsili parti çatısı altında birleşerek de grup kurulabilir.

YENİ ANAYASA YA DA ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ GÜNDEMİ

Yeni dönemde Meclisin önemli bir mesai başlığını da yeni anayasa oluşturacak. Cumhurbaşkanı Erdoğan en önemli hedeflerinden birinin yeni bir anayasayı hayata geçirmek olduğunu uzunca bir süredir yinelemektedir. 14 Mayıs sonrası oluşan Meclis aritmetiğinde 360 milletvekiline ulaşamadıkları için hiçbir ittifakın yeni anayasayı tek başına hazırlaması mümkün değil.

Cumhur İttifakı'nın anayasayı değiştirebilmesi için en az otuz yedi milletvekilinin ilave desteğine ihtiyacı var. Bu durumda siyasi ittifaklar ya da partiler arası muhtabakat arayışına gidilmesi kaçınılmazdır.

CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİYLE YOLA DEVAM

Seçim sonuçları göstermiştir ki iki yıla yakın süren yoğun bir kampanyaya rağmen Millet İttifakı'nın parlamenter sisteme dönüş vaadi halkta beklenen karşılığı bulamıştır. Buna karşılık henüz ilk döneminde koronavirüs (Covid-19) salgını, 6 Şubat depremleri, Rusya-Ukrayna savaşı ve yüksek enflasyon gibi önemli meydan okumalara maruz kalmasına rağmen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi toplumdaki onay alabilmiştir. Bir başka deyişle seçmen parlamenter sistemin muhalefetin söylediği kadar takdire şayan olmadığını söyleyerek tercihini Cumhurbaşkanlığı sisteminden yana kullanmıştır.

Seçim sonuçları göstermiştir ki Türkiye'nin önünde artık bir hükümet sistemi tercihi meselesi bulunmamaktadır. Bu bağlamda yeni anayasa ya da anayasa değişikliği çalışmalarının başkanlık sistemini temel alacağını söyleyebiliriz. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın daha önceki açıklamaları ve seçim beyannamesinden anlaşılacağı üzere AK Parti'nin Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde reforma karşı bir tutum içerisinde olmadığı bilakis sistemin restore edilmesini desteklediği bilinmektedir. Dolayısıyla yeni baştan bir anayasa yapılamasa da temel hak ve özgürlükleri genişletecek, yürütmenin verimliliğini artıracak, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerindeki mahfuz yetki alanını netleştirecek, yargı bağımsızlığını, denge ve denetleme mekanizmalarını güçlendirecek kapsamlı bir anayasa değişikliğine gidilebilir. Bu bağlamda geçtiğimiz dönemden devralınan diğer konu başlığı ise başörtüsü ve ailenin korunmasına dair anayasa değişikliği teklifidir. 28. dönemde bu teklifle ilgili yasama süreci yeniden başlatılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)